

REFORMA SISTEMULUI DE PENSII ÎN REPUBLICA MOLDOVA

*Principalele aspecte
și recomandări
pentru îmbunătățire*

Martin Hutsebaut

Septembrie 2017

Cuprins

SUMAR EXECUTIV	2
PRINCIPALELE ASPECTE ALE SISTEMULUI PUBLIC DE PENSII EXPLICATE	3
COMENTARIILE CRITICE PE MARGINEA NOII LEGI A PENSILOR ȘI PROPUNERI DE ÎMBUNĂȚĂȚIRE	6
CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI.....	12
Anexe.....	13

Sumar executiv

Sistemul de pensii este o parte esențială a modelului socio-economic al unei țări. Un sistem public de pensii puternic este esențial pentru solidaritatea între generații și pentru coeziunea socială în societățile noastre.

Obiectivul principal al sistemului de pensii este de a garanta pensionarilor un nivel de trai decent și nu doar un venit minim/de supraviețuire. Pentru ca acest lucru să fie posibil, sistemul ar trebui să fie durabil din punct de vedere economic, iar beneficiile oferite adecvate.

Până la reforma sistemului de pensii din decembrie 2016, niciuna dintre aceste condiții nu era îndeplinită: sistemul era nesustenabil și inechitabil, cu un raport de susținere economică de numai 1,1, iar pentru majoritatea pensionarilor pensia era prea mică (92% dintre pensionari primeau mai puțin de 1.500 lei (75 Euro)/ lună). Rata de înlocuire a pensiei era de aproape 25% în medie. Principalele motive ale acestor probleme sunt rata scăzută a ocupării forței de muncă și ocuparea informală ridicată, salariile mici și salariile declarate parțial, încrederea scăzută în instituțiile statului și în sistemul de pensii, ca să menționăm doar câteva.

Pentru a soluționa aceste probleme, Parlamentul Republicii Moldova a adoptat Legea nr. 290 la 16 decembrie 2016, care a introdus mai multe modificări structurale. Printre cele mai importante reforme se numără introducerea unei formule de calcul al pensiilor mai transparente, paritatea între contribuții și beneficii, egalitatea între bărbați și femei, creșterea vârstei standard de pensionare (63 ani) pentru bărbați și femei, mărirea perioadei contributive (34 ani), posibilitatea de pensionare anticipată, formula de indexare nouă și altele.

Cu toate acestea, noua lege nu satisface toate așteptările lucrătorilor: rămân încă lacune, iar o reformă a sistemului de pensii nu poate fi niciodată finalizată- aceasta este o „lucrare continuă”, dat fiind schimbările societale în dezvoltare.

Acest document evidențiază unele puncte slabe ale acestei legi care ar necesita acțiuni suplimentare din partea guvernului și parlamentului. De exemplu, se propune modificarea mai multor articole cu privire la îmbunătățirea condițiilor de pensionare pentru lucrătorii aflați în condiții grele și nocive, asimilarea stagiului de cotizare a perioadelor necontributive de îngrijire a părinților cu vârsta de peste 75 de ani, indexarea pensiilor de fiecare dată când inflația crește peste 2%, diversificarea alocațiilor sociale de stat (pensia socială) în funcție de durata perioadei de contribuție, extinderea drepturilor la pensia de urmaș, asigurarea că munca după pensionare trebuie să rezulte întotdeauna într-o pensie mai mare, deoarece lucrătorii continuă să plătească contribuții și altele.

PRINCIPALELE ASPECTE ALE SISTEMULUI PUBLIC DE PENSII EXPLICATE

Reformarea structurală a sistemului de pensii din Moldova era iminentă din cauza mai multor factori demografici, sociali și economici, dintre care cel mai scăzut raport de sprijin economic al pensiilor pentru limită de vârstă, una dintre cele mai scăzute rate de înlocuire a pensiei pentru limită de vârstă, cea mai joasă speranță a vieții din Europa¹ și altele.

Pentru a aborda aceste probleme și a răspunde noilor realități și provocări, reforma trebuia să îndeplinească mai multe obiective, în special:

- Creșterea sustenabilității sistemului prin consolidarea raportului de sprijin economic;
- Creșterea gradului de adecvare a pensiilor;
- Reducerea inechităților din sistemul de pensii.

Principalele aspecte ale reformei

Vârsta de pensionare

Noua lege privind sistemul public de pensii introduce o nouă vârstă standard de pensionare pentru bărbați și femei. Această vârstă este stabilită la 63 de ani și nu la 65 sau 67 de ani, așa cum se întâmplă în majoritatea țărilor europene, în principal din cauza speranței de viață scăzute în Moldova. Pentru lucrătorii de sex masculin, vârsta standard de pensionare va crește cu 4 luni pe an începând cu 1 iulie 2017 și va ajunge la 63 de ani la 1 iulie 2019. Pentru lucrătorii de sex feminin vârsta standard de pensionare va crește cu 6 luni pe an începând cu 1 iulie 2017 și va ajunge la 63 de ani la 1 iulie 2028².

Pensionarea anticipată

Noua lege prevede dreptul la pensionare anticipată pentru bărbați și femei cu un stagiul de co-

tizare deplin (ani asimilați care nu sunt incluși) cu cel mult 3 ani înaintea împlinirii vârstei standard de pensionare de 63 de ani.

Vârstele de pensionare speciale

Piloții și însoțitorii de zbor continuă să beneficieze de vârste de pensionare speciale: 45 ani. Stagiul de cotizare în cazul piloților este de 25 ani (B) și 20 ani (F) (Legea nr. 156, art. 56).

Funcționari publici: pentru funcționarii publici care, la data intrării în vigoare a Legii 290/2016, au realizat perioada de contribuție de 33 de ani pentru bărbați și 30 de ani pentru femei și de cel puțin 15 ani în serviciul public, dreptul de pensionare este menținut în conformitate cu prevederile Capitolelor V și VI ale Legii nr. 156-XIV din 14 octombrie 1998 privind pensiile de asigurări sociale de stat, în vigoare până la modificarea din decembrie 2016.

De la 1 iulie	Vârsta de pensionare	
	Bărbați	Femei
2017	60 ani 6 luni	55 ani 6 luni
2018	61 ani	56 ani
2019	61 ani 6 luni	56 ani 6 luni
2020	62 ani	57 ani

Cu toate acestea, funcționarii publici care nu îndeplinesc aceste condiții se vor pensiona în condiții generale.

De asemenea, în condiții speciale se acordă pensie, fiind stabilită ca cerință încetarea activității în funcția respectivă pentru:

- a) artiștii de balet, artiștii din ansamblurile profesionale de dansuri, dacă au realizat un stagiul de cotizare de cel puțin 20 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât și femeile;
- b) artiștii de circ, instrumentiștii suflători (instrumente aerofone), dacă au realizat un stagiul de

¹ Anexă: Tabelele 1, 3, 4 (Speranța de viață la naștere (OMS 2015); Ratele de înlocuire teoretice (%) pentru lucrători cu salarii medii (B+F) și stagiul de cotizare deplin (statele OECD în 2015 /statele din Balcanii de Vest 2009-2011); Ratele de suport financiar: numărul de contribuitori la 100 pensionari (CE 2006) (statele UE: 2016 /statele din Balcanii și din Vest - 2010).

² Anexă: Tabela 6—Stagiul de cotizare, vârsta de pensionare, pensionarea anticipată în RM 2017-2028

cotizare de cel puțin 25 de ani în funcțiile respective, atât bărbații, cât și femeile.

Condiții de muncă foarte grele și nocive (Lista nr. 1)

Pentru condiții de muncă foarte grele și foarte nocive, lucrătorii au avut posibilitatea de a se pensiona la 54 de ani (B) și 49 de ani (F). După modificările noii legi, lucrătorii se pensionează la vârsta standard de pensionare.

Stagiul de cotizare

Noua lege a pensiilor prevede creșterea progresivă a stagiului de cotizare la 34 de ani³.

Noua formulă de calcul al pensiei

Începând cu 1 aprilie 2017, pensiile pentru limită de vârstă se calculează în baza unei noi formule de calcul care va garanta paritatea între contribuțiile plătite și beneficiile de pensie.

$$P = 1.35\%(\text{rata de acumulare}) \times \text{Stagiul total de cotizare} \times \text{venitul mediu lunar asigurat valorizat}$$

Venitul mediu lunar valorizat reprezintă indexarea venitului mediu lunar asigurat realizat începând cu 1 ianuarie 1999, reieșind din coeficientul de creștere a salariului mediu pe economie din perioadele contributive până la anul precedent anului de stabilire a pensiei. Coeficienții de valorizare pentru fiecare an se aprobă de Guvern în fiecare an la 1 aprilie.

Venitul mediu lunar asigurat valorizat pentru pensiile aflate în plată se calculează prin înmulțirea venitului mediu lunar asigurat realizat pe parcursul fiecărui an începând cu 01.01.1999 până la data pensionării cu indicele de valorizare pe baza creșterii salariului mediu din anul în care a fost câștigat venitul și din anul care precedă anul pensionării în țară. Stagiul de cotizare pentru realizarea pensiei pentru limită de vârstă standard de pensionare include perioadele în care au fost plătite contribuțiile sociale și perioadele asimilate prevăzute de art. 5 alin. 2⁴.

Formulele de calcul al pensiei de dizabilitate

Formulele de calcul al pensiei de dizabilitate s-au schimbat după cum urmează:

$P = 0.42$ (dizabilitate severă) sau $0,35$ (dizabilitate accentuată) sau $0,20$ (dizabilitate medie), înmulțit cu venitul mediu lunar asigurat valorizat plus stagiul de cotizare împărțit la stagiul de cotizare maxim potențial de la vârsta de 18 ani până la vârstele de pensionare stabilite la art. 41 (1), dar nu mai mare de 39 de ani, înmulțit la venitul mediu lunar asigurat $\times 0,1$

$$P = 0.42 \times V_{av} + \frac{T_t}{T_{max}} \times V_{av} \times 0,1;$$

$$P = 0.35 \times V_{av} + \frac{T_t}{T_{max}} \times V_{av} \times 0,1;$$

$$P = 0.20 \times V_{av} + \frac{T_t}{T_{max}} \times V_{av} \times 0,1;$$

Pensia de urmaș

Pensia de urmaș este de 50% din pensia întreținătorului pentru fiecare urmaș. Dacă soțul supraviețuitor lucrează, nu are dreptul la pensia de urmaș. Pentru descendenții menționați la art. 25 alin.2 aflați la întreținerea statului, pensia de urmaș se plătește în cuantum de 25% din pensia stabilită.

Pensia minimă

Pensia minimă garantată pentru un stagiul de cotizare deplin este de 961 lei pe lună. Pentru un stagiul de muncă incomplet, minimul este proporțional.

³ Anexă: tabela 6- Stagiul de cotizare, vârsta de pensionare și pensionarea anticipată în RM în 2017-2028

⁴ Anexă: tabela 7 Exemple de utilizare a formulei de pensii conform Legii nr. 290 din 16.12.2016

Alocațiile sociale de stat

Persoanele cu mai puțin de 15 ani de contribuție au dreptul la alocația socială de stat/ pensia socială, care reprezintă 15% din pensia minimă pentru limită de vârstă (144,15 lei).

Ajutor financiar de stat

Pensionarii pentru limită de vârstă cu o pensie de sub 1500 de lei aveau în trecut dreptul la un sprijin financiar de stat de 180 lei pe lună pentru un stagiul de muncă complet și 100 lei pe lună pentru stagiul de muncă incomplet. Acest sprijin nu este menținut în noua lege pentru pensionarii noi, dar se păstrează pentru persoanele pensionate până la 01.04.2017.

Indexarea pensiilor

Pensiile vor fi indexate la 1 aprilie, pe baza creșterii anuale a indicelui prețului de consum în anul precedent. Dacă această creștere este sub 2%, pensiile nu vor fi indexate. Următoarea indexare va fi făcută dacă indicele cumulat al prețurilor de consum de la indexarea anterioară nu este mai mic de 2%.

Munca după pensionare

Revizuirea drepturilor de pensie pentru persoanele care continuă să lucreze după pensionare se face o dată la doi ani și numai dacă pensia recalculată este mai mare decât pensia actuală. În mod normal, munca după pensionare ar trebui să conducă întotdeauna la o pensie mai mare, deoarece lucrătorii continuă să plătească contribuții. Din păcate, dispozițiile privind recalcularea pensiei se aplică doar pensionarilor noi care au ieșit la pensie începând cu 01.01.2017.

Valorizarea venitului mediu lunar asigurat pentru pensiile aflate în plată

La prima etapă, în 2017, vor fi valorizate pensiile pentru limită de vârstă și invaliditate stabilite în perioada 2001-2008.

Venitul mediu lunar asigurat realizat începând cu 1 ianuarie 1999 și inclus în calculul pensiilor pentru limită de vârstă și al pensiei de dizabilitate, stabilite până la 1 aprilie 2017, se valorizează reieșind din creșterea salariului mediu pe economie în anul precedent anului stabilirii pensiei față de anul realizării venitului asigurat, cu determinarea diferenței în mărimea pensiei.

Diferența în mărimea pensiei obținute se indexează cu coeficientul cumulativ de indexare a pensiilor de la anul stabilirii pensiei până la anul valorizării venitului asigurat, stabilit de Guvern, și se adaugă la cuantumul pensiei în plată la data valorizării.

Toate celelalte pensii stabilite între 2009 și 1 aprilie 2017 vor fi valorizate într-o etapă ulterioară.

Conform Hotărârii Guvernului nr. 165 din 21 martie 2017 cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de calcul al pensiilor și modul de confirmare a stagiului de contribuție pentru stabilirea pensiilor, se stabilește că venitul mediu lunar asigurat pentru pensiile plătite vor fi calculate conform următoarelor etape:

- ▶ De la 1 aprilie 2018, valorizarea pensiilor stabilite în 2009- 2011;
- ▶ De la 1 aprilie 2019, valorizarea pensiilor stabilite în 2012- 2014;
- ▶ De la 1 aprilie 2020, valorizarea pensiilor stabilite între 2015 și 31 martie 2017.

COMENTARIILE CRITICE

PE MARGINEA NOII LEGI A PENSILOR ȘI

PROPUNERI DE ÎMBUNĂTĂȚIRE

Art. 5 Perioadele necontributive

Noua lege cuprinde, începând cu anul 2017, lista perioadelor necontributive care trebuie asimilate stagiului de cotizare, de ex. îngrijirea copiilor până la vârsta de 3 ani de către unul dintre părinți sau de tutore în caz de deces al ambilor părinți, perioada de îngrijire a unui copil cu dizabilitate severă cu vârsta sub 18 ani, perioadele de îngrijire a persoanelor peste 75 de ani fiind asimilate doar dacă au fost realizate înainte de 01.01.1999.

Acestea și alte prevederi vin în contradicție cu art. 18 din Legea nr. 289-XV din 22.07.2004 privind alocațiile sociale de stat care stipulează că la indemnizațiile lunare pentru îngrijirea copilului au dreptul unul dintre părinți, bunici, alți apropiați ai familiei care îngrijesc de copil, precum și tutorele. Prin urmare, trebuie de menționat că bunicii sau alte rude care îngrijesc de copii până la vârsta de 3 ani nu cad sub incidența acestor prevederi, acest lucru fiind discriminatoriu față de ei.

Cu regret, perioadele de îngrijire a copiilor cu dizabilitate severă între 01.01.1999 și 2017, precum și perioadele de îngrijire a persoanelor peste 75 de ani de la 01.01.1999 nu sunt recunoscute ca perioade de contribuție. Această situație va conduce, fără îndoială, la o mulțime de situații de stagiul incomplet, în special pentru femei. Este recomandabil ca, cel puțin pentru viitor, perioadele de îngrijire a părinților cu vârsta peste 75 de ani să fie recunoscute ca perioade asimilate stagiului de cotizare.

De asemenea, se recomandă ca bunicii sau alte rude care îngrijesc de copii până la vârsta de 3 ani să fie incluși în categoria persoanelor care au dreptul la perioade necontributive și asimilate.

Art. 8 Venitul mediu lunar asigurat

Art. 8 alin.3 prevede că pentru perioada de îngrijire a unui copil în vârstă de până la 3 ani de către un părinte sau tutore se va ține seama de salariul minim lunar din țară în momentul calculării pensiei. Se propune modificarea alin. 3 al art. 8 pentru a permite luarea în considerare a salariului me-

diu lunar pe țară la data calculării pensiei pentru perioada de îngrijire în primele 6 luni a copilului nou-născut.

Art. 8 alin. 4 Sprijinul financiar versus pensia de bază

Noua lege a pensiilor a anulat sprijinul financiar de 180 de lei (stagiul de cotizare deplin) sau 100 de lei (stagiul de cotizare incomplet) pentru toate pensiile noi ridicate începând cu 01.04.2017. Pe de altă parte, sprijinul financiar este menținut pentru toate pensiile mai vechi stabilite înainte de această dată, care sunt mai mici de 1500 de lei. Acest lucru va afecta mai mult de 90% dintre pensionari.

Ar fi mai corect și justificat înlocuirea sprijinului financiar pentru pensiile vechi mai mici cu o pensie de bază pentru toți pensionarii, independent de nivelul lor și de momentul stabilirii. Pentru un stagiul de muncă deplin, această pensie de bază ar fi la nivelul de 200 de lei; pentru un stagiul incomplet, pensia de bază ar fi proporțională. Această pensie de bază ar trebui finanțată din bugetul de stat.

Atâta timp cât pensia de bază generală nu va fi introdusă, sprijinul financiar trebuie menținut nu doar pentru pensiile mai mici stabilite înainte de 01.04.2017, ci și pentru cele stabilite începând cu acea dată. Această abordare ar fi mai corectă și mai echitabilă.

Art. 13 Indexarea pensiilor

Art. 13 stabilește că pensiile vor fi indexate anual, la 1 aprilie, și numai dacă indicele prețurilor de consum va crește cu 2% sau mai mult. Se propune modificarea alineatelor 1 și 1.1 pentru a efectua indexarea pensiilor de fiecare dată când indicele prețului de consum crește peste limita de 2% și nu de limitat la indexarea anuală.

Art. 15.1 Dreptul la pensia anticipată

Noua lege prevede dreptul la pensionare anticipată pentru bărbați și femei cu un stagiul de cotizare deplin (anii asimilați nu sunt incluși) cu cel

mult trei ani înainte de împlinirii vârstei standard de pensionare de 63 de ani.

Această prevedere legală presupune că bărbații pot beneficia de pensie anticipată începând cu 1 ianuarie 2017, la vârsta de 60 de ani, cu condiția să fi realizat stagiul de cotizare deplin de 33 de ani și 6 luni. Femeile, dimpotrivă, vor trebui să aștepte până la 1 iulie 2022 înainte de a putea beneficia de această prevedere.

Pentru a garanta egalitatea de tratament pentru bărbați și femei și a elimina discriminarea, precum și pentru a exclude discrepanțele cu Legea nr. 121/25.05.2012 (Asigurarea egalității și antidiscriminării), se propune acordarea dreptului la pensionare anticipată de la 3 ani înainte de vârsta standard de pensionare definită în art. 41 alin. 1, cu condiția realizării stagiului de cotizare deplin, așa cum este prevăzut la art. 42 alin. 1. Aceasta ar însemna că, la 1 iulie 2017, bărbații cu un stagiul de cotizare de 33 ani și 6 luni ar putea să beneficieze de pensie anticipată de la vârsta de 59 de ani și 4 luni, iar femeile cu un stagiul de contribuție de 30 de ani și 6 luni, de la vârsta de 54 de ani și 6 luni.

Art. 15 alin. 2 Alocația socială de stat (pensia socială)

Conform art. 15 alin. 2, asiguratul care, la împlinirea vârstei standard de pensionare, nu are stagiul minim de cotizare de 15 ani are dreptul la alocație socială de stat. Această alocație este o sumă forfetară fixă egală cu 15% din pensia minimă pentru limită de vârstă.

Având în vedere creșterea numărului de locuri de muncă nestandarde, se poate aștepta în viitor un număr tot mai mare de persoane care nu vor putea atinge pragul de 15 ani. Pentru a evita creșterea sărăciei la bătrânețe, se recomandă creșterea nivelului pensiei sociale.

Există o lipsă de coerență în modul în care drepturile de pensie sunt determinate / calculate pentru toți cei care nu au stagiul de cotizare deplin. Pentru a pune capăt acestei inconsecvențe, se propune diversificarea alocației sociale de stat în funcție de stagiul de contribuție:

De exemplu:

- ▶ 5-7 ani ar garanta 20% din pensia minimă pentru limită de vârstă;
- ▶ 8-11 ani ar garanta 30% din pensia minimă pentru limită de vârstă;

- ▶ 12-14 ani ar garanta 40% din pensia minimă pentru limită de vârstă.

Art. 24 Dreptul la pensia de urmaș

Art. 24 prevede că pensia de urmaș se acordă în cazul în care decedatul a beneficiat deja de pensie pentru limită de vârstă sau de pensie de invaliditate sau îndeplinește condițiile pentru obținerea unei pensii de invaliditate.

Acest articol se propune de a fi modificat pentru a se asigura că pensia de urmaș se acordă și în cazul în care decedatul îndeplinește condițiile pentru obținerea unei pensii pentru limită de vârstă sau a unei pensii anticipate pentru limită de vârstă.

Art. 27 alin. 2: Plata pensiei de urmaș

Art. 27 alin. 2 prevede că soțul sau tutorele supraviețuitor care are grijă de copii sub vârsta de 3 ani va avea dreptul la o pensie de urmaș în perioadele de șomaj sau de concediu pentru îngrijirea copilului, dacă aceștia nu au venituri supuse asigurării sociale de stat. Așa cum alinatul 3 din acest articol limitează pensia de urmaș la doar 25%, se propune eliminarea acestui articol pentru a nu împinge beneficiarii unei pensii de urmaș în muncă informală.

Art. 33 Recalcularea pensiei pentru pensionarii care continuă să lucreze

În conformitate cu noua formulă de calcul al pensiei, pensia se calculează pe baza salariului mediu lunar obținut începând cu 01.01.1999. Deoarece salariul lunar al lucrătorilor care continuă să lucreze după pensionare este, în general, mai mic decât salariul înainte de pensionare, recalcularea pensiilor nu se poate baza pe salariul mediu pe întreaga carieră, inclusiv pe perioada de lucru după pensionare, deoarece aceasta ar rezulta, în cele mai multe cazuri, într-o pensie mai mică.

Un alt aspect al schimbărilor în acest context este posibilitatea recalculării doar a pensiilor stabilite după 1 ianuarie 2017, noua formulă intrând în vigoare abia începând cu 01.04.2017. În acest sens, persoanele pensionate înainte de aceste date sunt în general discriminați față de pensionarii noi, neavând dreptul la recalcularea și valorizarea pensiilor.

Formula mai echitabilă și mai corectă de recalculare ar fi calcularea valorii pensiei pentru fiecare an de lucru după pensionare și adăugarea acestei sume ca supliment la pensia valorizată ca plată. De asemenea, se recomandă efectuarea acestui exercițiu anual, nu doar pentru noii pensionari după 01.04.2017, ci în mod ideal, și pentru pensionarii mai în vârstă.

Formula pentru fiecare an: pensia recalculată = pensia plătită + supliment

Suplimentul = 1.35% x salariul mediu lunar valorizat pe parcursul aceluia an.

Aceste recomandări sunt argumentate de principiile de bază ale sistemului public de protecție socială, în special - egalitate, solidaritate socială, interpretare unică/ unificată.

Art. 34 Finanțarea pensiilor din sectorul public

Se propune modificarea alin. 4 și 5 pentru a finanța 35% din pensii din bugetul asigurărilor sociale de stat (BASS) și 65% din bugetul de stat pentru a acoperi cheltuielile pentru plata pensiilor membrilor Parlamentului, Guvernului etc.

Această recomandare se explică prin faptul că, în prezent, contribuțiile sociale ale lucrătorilor din sectorul public reprezintă doar 35% din costul pensiilor din sectorul public⁶. Prin urmare, este nedrept să se aștepte de la lucrătorii din sectorul privat, care au cele mai scăzute pensii, să subvenționeze pensiile lucrătorilor din sectorul public care beneficiază de cele mai mari pensii.

Art. 41 Vârsta de pensionare standard

Art. 41 alin. 2 prevede pentru femeile care au născut și au educat până la vârsta de 8 ani cinci sau mai mulți copii o reducere de 3 ani a vârstei standard de pensionare. În continuare la acest alineat se propune ca femeile care au născut și au educat trei sau mai mulți copii până la vârsta de 8 ani vor beneficia de o reducere a vârstei standard de pensionare cu 2 ani. Pentru unul sau doi copii aflați în aceleași condiții, vârsta de pensionare va fi redusă cu un an. Acești ani de reducere ar tre-

bui asimilați stagiului de cotizare și acoperiți din bugetul de stat.

Art. 41 Vârsta de pensionare a persoanelor care lucrează în condiții foarte grele și/sau nocive și a persoanelor cu profesii specifice

Alin. 3 din art. 41 al legii vechi a fost anulat. Aceasta înseamnă că, în principiu, pentru lucrătorii aflați în condiții de muncă foarte grele/nocive, se va aplica aceeași vârstă standard de pensionare ca și pentru lucrătorii în regim general. Acest lucru nu este justificat, fiind contradictoriu, discriminatoriu și inechitabil.

Aceste schimbări contravin art. 18 din Legea nr. 489-XIV din 08.07.1999 privind sistemul de asistență socială potrivit căruia, dat fiind natura acestor locuri de muncă (condiții dure, expunere la riscuri mari), lucrătorii ar trebui să beneficieze de pensionare anticipată și de stagii de cotizare mai scurte.

Conform prevederilor art. 56 din Legea nr. 156, anumite categorii de angajați ai aviației civile vor beneficia în continuare de condiții speciale de pensionare. Aceasta înseamnă pensionarea la vârsta de 45 de ani pentru membrii echipajului și însoțitorii de zbor.

În acest context, ar fi recomandabil de revizuit condițiile anterioare foarte generoase de pensionare pentru aceste categorii. Menținerea vârstei de pensionare de 54/49 ani pentru lucrătorii din lista nr. 1, precum și a condițiilor la fel de generoase pentru personalul aviației civile și pentru marinari nu mai este justificată având în vedere că condițiile de lucru de astăzi nu sunt la fel ca în 1992 când a fost compilată lista nr.1. Mai mult decât atât, în vremuri de concurență internațională, trebuie să ne uităm și la situații comparabile din alte țări.

De exemplu, un studiu al Biroului de planificare belgian privind conceptul de „profesii grele”, în legislația privind pensiile a unor țări europene (raportul CEP 5-11188 de Yves Branis, Bruxelles 2016) arată că reglementările mai vechi oferă o listă de locuri de muncă care sunt clasificate drept „grele” (acesta este cazul Greciei, Ungariei, Italiei, Portugaliei, Spaniei și României). Sistemele mai noi utilizează o listă de criterii pentru a determina care posturi sunt „grele” (acesta este cazul Finlandei și Franței). Alte țări precum Austria și

⁶ Evaluarea sistemului public de pensii al RM – German economic team Moldova, Policy Briefings Series, PB /11/2015, p. 16

Polonia combină cele două metode: o listă de profesii bazate pe criterii.

O nouă tendință observată în aceste două ultime grupe de țări este extinderea noțiunii de „greu” la „grele din punct de vedere mintal” (în afară de „greu fizic” și „periculos”).

În sistemele mai noi, vârsta de pensionare poate fi redusă de la 2 ani (Finlanda și Franța) la 5 ani (Polonia și Austria). În țările cu un sistem mai vechi, reducerea vârstei de pensionare variază de la maxim 3 ani (Italia), 5 ani (Grecia, Ungaria, Austria) la 10 și chiar 13 ani (România și Spania).

Numărul de ani de muncă necesari într-o profesie „grea” pentru a se califica pentru o pensie anticipată pe această bază variază: în majoritatea țărilor este necesar un minim de 10-15 ani în această profesie.

Numărul total de ani de asigurare variază de la 15 ani în Spania și Grecia, până la 45 de ani în Austria. În România, este de 35 ani pentru bărbați și 30 de ani 3 luni pentru femei.

Un exemplu al Belgiei în acest context poate fi, de asemenea, considerat o bună practică:

- **Minerii**

Până în 2011, minerii care lucrau în subteran puteau să se pensioneze fie având 25 de ani în subteran, fie începând cu vârsta de 55 de ani.

Începând cu 01.01.2012, vechiul sistem rămâne valabil pentru minerii de 55 de ani cu 20 de ani de muncă în mină. Minerii care au mai puțin de 20 de ani în subteran la acel moment vor intra în regimul general (pensionarea la 65 de ani cu o perioadă de asigurare de 45 de ani).

- **Piloții și însoțitorii de zbor**

Până în 2011, piloții se puteau pensiona la 55 de ani cu o perioadă de contribuție de 30 de ani ca pilot; însoțitorii de zbor se puteau pensiona la 55 de ani cu o perioadă contributivă de 34 de ani. Începând cu 01.01.2012, noii piloți și însoțitori de zbor se încadrează în regimul general (vârsta de pensionare 65 ani cu 45 de ani stagii de cotizare).

- **Polițiști**

Polițiștii bărbați și femei se pot pensiona la vârsta de 62 ani, după o carieră de muncă de 40 de ani.

Începând cu vârsta de 58 de ani, aceștia pot beneficia de pensie anticipată dacă au un stagiu de muncă de 37,5 ani. Pensia lor constituie 74% din salariul lor anterior.

- **Conducătorii de tren**

În 2017, conducătorii de tren se pot pensiona anticipat la vârsta de 55 de ani după 30 de ani de serviciu. Începând cu anul 2018, vârsta minimă de pensionare va fi de 57 de ani, iar până în 2030 vârsta de pensionare va crește până la 63 de ani, cu cel puțin 42 de ani de serviciu.

- **Militarii**

Pentru militari, regulile de pensionare sunt similare cu cele ale conducătorilor de tren:

- ▶ În 2017, vârsta minimă de pensionare: 56 ani
- ▶ În 2018, vârsta minimă de pensionare: 56 ani
- ▶ Către 2030, vârsta minimă de pensionare va fi 63 de ani cu 42 de ani în serviciu.

În lunile următoare, guvernul belgian, împreună cu partenerii sociali, va încerca să definească, pe baza a 4 criterii obiective, care profesii pot fi definite ca fiind „grele”.

Criteriile sunt următoarele:

- ▶ Cât de greu este postul din punct de vedere fizic?
- ▶ Cât de greu este postul din punct de vedere mintal?
- ▶ Cât de nociv și riscant este postul?
- ▶ Cât de grea este organizarea de muncă? (lucrurile noaptea, lucrul în schimburi, etc.)

Ambiția guvernului este de a finaliza acest exercițiu în 2018. Locurile de muncă grele vor putea beneficia de condiții de pensionare anticipată (probabil începând cu vârsta de 60 de ani cel mai devreme) și de stagii de cotizare mai scurte (încă nedefinite).

Pentru Moldova, ar fi recomandabil de a se lansa în exerciții similare celor din Belgia. Pe baza celor 4 criterii obiective menționate mai sus, se poate stabili o listă nouă și unică a profesiilor „în condiții foarte grele și foarte nocive”, inclusiv așa-numitele categorii speciale (inclusiv piloții). Pentru aceste profesii, vârsta de pensionare ar putea fi redusă de la 1 până la 8 ani. Durata minimă de muncă necesară în această profesie ar putea fi stabilită

între 15 și 25 de ani, iar stagiul minim de cotizare ar putea fi cuprins între 25 și 32 de ani. Condițiile exacte pentru fiecare profesie vor fi stabilite pe baza celor 4 criterii obiective menționate mai sus.

Se sugerează, prin urmare, ca acest exercițiu să fie realizat de guvern în colaborare cu partenerii sociali în perioada 2017-2018, astfel încât până în 2019 guvernul să poată publica o bază de date cu profesii calificate drept „grele și/ sau periculoase” cu condiții diferențiate de pensionare și introducere progresivă a lor. Aceste condiții ar trebui să rămână valabile cel puțin până în 2028.

Art. 41 (nou propus) Pensionarea progresivă

Pentru a permite lucrătorilor să realizeze o tranziție lină către pensionare și să rămână activi pe piața forței de muncă, guvernul ar trebui să creeze posibilități pentru lucrători ca ei să-și reducă timpul de lucru progresiv începând cu vârsta de 55 de ani. Reducerea cu 20% (1 zi/ săptămână) ar fi posibilă pentru lucrătorii în vârstă de 55-59 ani. Pentru lucrătorii cu vârsta de 60 de ani, reducerea ar fi de 40% (2 zile/ săptămână). Aceste aranjamente ar trebui să fie convenite în baza unui acord colectiv. Pierderea veniturilor lucrătorilor ar trebui compensată în proporție de minim 50% de către angajator și stat (25% minim fiecare).

Art. 42 alin.2 Perioadă specială de contribuție pentru munca foarte grea și periculoasă

Având în vedere faptul că în Republica Moldova stagiul de cotizare special pentru munca foarte grea și periculoasă, precum și pentru anumite profesii speciale cum ar fi controlorii de trafic aerian, piloții, însoțitorii de zbor etc., este destul de scurt în comparație cu cel al altor țări (așa cum se arată mai sus în art. 41), se propune extinderea progresivă a acestuia la minim 15 și maxim 25 de ani. Stagiul total de cotizare trebuie să fie între 25 și 32 de ani. Aceasta ar spori sustenabilitatea sistemului de pensii.

Art.52 Valorizarea venitului mediu lunar asigurat pentru pensiile aflate în plată

Este o decizie foarte importantă de a valoriza retroactiv pensiile aflate în plată. Această măsură va determina o creștere importantă a majorității

pensiilor, va spori echitatea pensiilor și va constitui un stimulent important pentru lucrători de a-și declara venitul deplin.

Din păcate, această măsură se va aplica într-o primă etapă doar pensiilor stabilite în perioada 2001-2008, pensiile mai vechi și pensiile stabilite după 2008 rămânând neschimbate.

Conform prevederilor HG nr. 165 din 21.03.2017 pentru aprobarea Regulamentului privind metoda de calcul a pensiilor și modul de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor, se stabilește că venitul mediu lunar asigurat pentru pensiile în plată va fi calculat în următoarele etape:

- ▶ Începând cu 1 aprilie 2018, vor fi valorizate pensiile beneficiarilor stabilite între 2009-2011;
- ▶ Începând cu 1 aprilie 2019, vor fi valorizate pensiile beneficiarilor stabilite între 2012-2014;
- ▶ Începând cu 1 aprilie 2020, vor fi valorizate pensiile beneficiarilor stabilite între 2015 și 31 martie 2017.

În acest context, se recomandă cu tărie ca pensiile pentru limită de vârstă și invaliditate stabilite înainte de 2001 să fie valorizate, de asemenea, în mod corespunzător.

Toate pensiile care nu sunt (încă) valorizate ar trebui indexate pe baza indicelui salarial.

Art. 53 Calcularea pensiei pentru limită de vârstă

Noua formulă de pensie este simplă, transparentă și echitabilă. Una dintre consecințele majore ale acestei reforme este că viitorii pensionari vor putea beneficia de un nivel de pensie mai adecvat, permițându-le să-și păstreze într-o anumită măsură nivelul lor de trai anterior.

Rata brută de înlocuire a pensiilor pentru limită de vârstă în Moldova era foarte scăzută înainte de reformă: doar 25,8%. Prin această reformă, rata brută de înlocuire a noilor pensii pentru limită de vârstă pentru bărbații cu un stagiul de cotizare deplin (34 de ani) va crește începând cu 01.07.2018 la 45,9% din salariul mediu lunar pe parcursul carierei. Femeile cu un stagiul deplin de 31 de ani care se vor pensiona la 01.07.2018 vor avea o rată de înlocuire de 41,85%. Doar începând cu 01.07.2024, femeile

vor beneficia de o rată de înlocuire egală cu cea a bărbaților, de 45,9%.

Este important de menționat că ratele de înlocuire vor fi aceleași pentru toate nivelurile de venit, deoarece nu va mai exista plafonul salarial pentru calcularea contribuțiilor sociale și pentru calcularea contribuțiilor de pensie.

De asemenea, este important să remarcăm că, prin această reformă, nivelul de înlocuire a pensiilor va fi comparabil cu cel din alte țări europene.

Noua formulă de pensie este, de asemenea, un

stimulent puternic pentru ca lucrătorii să lucreze în economia formală și să-și declare venitul deplin.

Articol nou propus

Pentru a proteja drepturile depline ale pensionarilor la muncă, se propune introducerea unui nou articol în lege care să asigure că pensionarii care și-au încasat pensia la vârsta standard de pensionare în baza unui stagiu de cotizare deplin ar trebui să aibă dreptul să continue să lucreze în economia formală fără nicio restricție.

CONCLUZII ȘI RECOMANDĂRI

Noua lege a pensiilor nr. 290 din 16 decembrie 2016 constituie, fără îndoială, un pas înainte foarte important spre modernizarea sistemului de pensii din Republica Moldova.

Această lege consolidează sustenabilitatea sistemului și conduce la o creștere importantă a adecvării pensiilor prin introducerea unei parități stricte între contribuțiile la pensie și nivelul pensiilor, precum și a unui mecanism corect de valorizare a veniturilor anterioare. Totodată, reforma elimină inechitățile existente și oferă noutăți importante, cum ar fi pensionarea anticipată.

Există speranțe că această reformă va conduce la un comportament mai compliant cu privire la declararea venitului real și la formalizarea muncii nedeclarate. O creștere a ratei formale de ocupare a forței de muncă, precum și a nivelului salarial total, ceea ce reprezintă baza finanțării pensiilor, rămâne o necesitate absolută pentru sustenabilitatea pe termen lung a noului sistem.

În același timp, noua lege a pensiilor are o serie de lacune și, la anumite capitole, necesită corecții importante, care pot spori performanța reformei. Prin urmare, este recomandat factorilor de decizie să ia în considerare modificarea legii pentru a asigura condiții mai echilibrate, adecvate, echitabile și corecte de pensionare, după cum urmează:

- ▶ Pentru profesiile cu condiții foarte grele și foarte nocive, vârsta de pensionare și stagiul de cotizare ar trebui reduse;
- ▶ Valorizarea pensiilor în plată ar trebui implementată și pentru pensiile mai vechi (stabilite înainte de 2001);
- ▶ Munca după pensionare este remunerată, respectiv se contribuie la sistemul de asigurări sociale și acest fapt trebuie să conducă întotdeauna la o pensie mai mare;
- ▶ Pensionarea anticipată ar trebui să fie posibilă cu 3 ani înainte de vârsta de pensionare stabilită la fiecare etapă până la atingerea vârstei standard de 63 de ani, inclusiv și pentru femei;
- ▶ Perioadele necontributive (asimilate) ar trebui, de asemenea, luate în considerare

pentru pensionarea anticipată, mai cu seamă pentru femei;

- ▶ Primele 6 luni de concediu pentru îngrijirea copilului până la vârsta de 3 ani ar trebui luate în considerare pentru calcularea pensiei pe baza salariului mediu la nivel de țară (sau a salariului anterior al părintelui);
- ▶ Pensionarea progresivă ar trebui să fie făcută posibilă;
- ▶ Indexarea pensiilor ar trebui să aibă loc de fiecare dată când indicii prețului de consum crește cu 2%;
- ▶ Femeile care au născut și au educat între 1 și 4 copii ar trebui, de asemenea, să beneficieze de o reducere proporțională a vârstei de pensionare pentru limită de vârstă (1 sau 2 ani);
- ▶ Lucrătorii cu un stagiul de cotizare mai mic de 15 ani ar trebui să aibă dreptul la o alocație socială proporțională, în raport cu pensia minimă și, nu în ultimul rând;
- ▶ Guvernul și parlamentul ar trebui să înceapă de urgență crearea Pilonului II obligatoriu în cadrul sistemului de pensii. Necesitatea Pilonului II este dictată de o rata de înlocuire foarte joasă și în continuă scădere, precum și de nevoia de diversificare a instrumentelor de pensionare.

Ar fi recomandabil, de asemenea, să se evalueze efectele noii legi după 2 ani de implementare. Poate fi necesară majorarea subvenției de stat la sistemul de pensii atâta timp cât eforturile guvernului de a reduce economia informală (și, ulterior, veniturile la bugetul de stat) nu vor produce rezultatele scontate. Alte măsuri precum creșterea salariului minim și/ sau reforma fiscală ar putea fi utile pentru a garanta viabilitatea financiară a sistemului de pensii reformat.

Se consideră contraproductive ultimele evoluții ale hotărârii Curții Constituționale de a considera nule schimbările conform cărora judecătorii se pensionează în condiții generale. Acest lucru poate servi drept precedent pentru alte categorii de lucrători și poate submina în cele din urmă progresul reformei.

ANEXE

1. Speranța de viață la naștere (OMS 2015)

	Bărbați, ani	Femei, ani
MOLDOVA	67.9	76.2
<i>Lituania</i>	68.1	79.1
<i>Letonia</i>	69.6	79.2
<i>Georgia</i>	70.3	78.3
<i>Bulgaria</i>	71.1	78.0
<i>România</i>	71.4	78.8
<i>Ungaria</i>	72.3	79.1
<i>Estonia</i>	72.7	82.0
<i>Serbia</i>	72.9	78.4
<i>Slovacia</i>	72.9	80.2
<i>Macedonia</i>	73.5	77.8
<i>Polonia</i>	73.6	81.3
<i>Munte negru</i>	74.1	78.1
<i>Croația</i>	74.7	81.2
<i>Bosnia Herțegovina</i>	75.0	79.7
<i>Republica Cehă</i>	75.9	81.7
<i>Slovenia</i>	77.9	83.7
<i>Belgia</i>	78.6	83.5
<i>Germania</i>	78.7	83.4
<i>Elveția</i>	81.3	85.3

2. Vârsta de pensionare standard (UE, OECD, 2015)

	În prezent		În viitor
	<i>Bărbați, ani</i>	<i>Femei, ani</i>	<i>Bărbați & femei</i>
MOLDOVA	62	57	63 (B&F)
<i>Lituania</i>	63/2 luni	61/4 luni	65 până în 2026 (B+F)
<i>Letonia</i>	62/6 luni	62/6 luni	65 până în 2025 (B+F)
<i>Georgia</i>	65	60	-----
<i>Bulgaria</i>	64/4 luni	61/4 luni	65 până în 2017 (B) 63 până în 2020 (F)
<i>România</i>	65	60	65 până în 2030 (B+F)
<i>Ungaria</i>	62/6 luni	62/6 luni	67 până în 2028 (B+F) 68 până în 2046 (B+F)
<i>Estonia</i>	63	62/6 luni	65 până în 2026 (B) 63 până în 2016 (F) 65 până în 2026 (F)
<i>Serbia</i>	65	60	-----
<i>Slovacia</i>	62	62	-----
<i>Macedonia</i>	64	62	-----
<i>Polonia</i>	65/7 luni	60/7 luni	67 până în 2020 (B) 67 până în 2040 (F)
<i>Muntenegru</i>	---	---	67 până în 2025 (B) 67 până în 2041 (F)
<i>Croația</i>	65	61/3 luni	67 până în 2038 (B+F)
<i>Bosnia Herțegovina</i>	65	65	-----
<i>Republica Cehă</i>	62/10 luni	61/4 luni	67 până în 2041 (B+F)
<i>Slovenia</i>	64/4 luni	64/4 luni	65 (B+F)
<i>Belgia</i>	65	65	67 până în 2030 (B+F)
<i>Germania</i>	65/4 luni	65/4 luni	67 până în 2029 (B+F) 65 dacă vor fi asigurați 45 ani
<i>Olanda</i>	65	65	67 până în 2025 (B+F)
<i>Media UE</i>	64/8 luni	63/5 luni	-----

3. Ratele de înlocuire teoretice (%) pentru lucrători cu salarii medii (B+F) și stagiul de cotizare deplin (statele OECD în 2015 / țările din Balcanii de Vest 2009-2011)

MOLDOVA	25.8
<i>Germania</i>	37.5
<i>Slovenia</i>	38.4 (M) – 40.4 (W)
<i>Croația</i>	38.8
<i>Polonia</i>	43.1
<i>Belgia</i>	46.6
<i>Republica Cehă</i>	49.0
<i>Serbia</i>	49.8
<i>Estonia</i>	50.5
<i>Ungaria</i>	58.7
<i>Slovacia</i>	62.1
<i>Macedonia</i>	70.9

4. Ratele de suport financiar: numărul de contribuitori la 100 de pensionari (CE 2006) (state UE: proiecții 2016 /statele din Balcani și din Vest - 2010)

MOLDOVA	110
<i>Lituania</i>	113
<i>Bosnia & Herțegovina</i>	120
<i>Croația</i>	121
<i>Ungaria</i>	129
<i>Germania</i>	133
<i>Serbia</i>	140
<i>Slovenia</i>	144
<i>Belgia</i>	151
<i>Macedonia</i>	165
<i>Media UE</i>	166
<i>Republica Cehă</i>	170
<i>Muntenegru</i>	170
<i>Slovacia</i>	189
<i>Letonia</i>	220
<i>Polonia</i>	228

5. Structura de finanțare a statului social în UE și Republica Moldova (%)

	UE		Moldova
	2000	2011	2015
<i>Contribuții sociale</i>	60.8	56.2	90.0
<i>Achitate de angajator</i>	38.6	36.1	71.6
<i>Achitate de angajat</i>	22.2	20.1	18.4
<i>Guvern</i>	35.5	40.2	10.0
<i>Venitul general</i>	32.0	33.0	
<i>Cotă/ alocații</i>	3.5	7.1	
<i>Alte</i>	3.7	3.7	
<i>TOTAL</i>	100 =	100 =	100
	27.8 % PIB	29.7 % PIB	

6. Stagiul de cotizare, vârsta de pensionare și pensionarea anticipată în RM

Începând cu 1 iulie	Bărbați				Femei			
	Stagiu de cotizare deplin	Vârsta de pensionare standard	Vârsta de pensionare anticipată		Stagiu de cotizare deplin	Vârsta de pensionare standard	Vârsta de pensionare anticipată	
			CNSM	Legea nr. 290			CNSM	Legea nr. 290
2017	33 ani 6 luni	62 ani 4 luni	59 ani 4 luni	60 ani	30 ani 6 luni	57 ani 6 luni	54 ani 6 luni	60 ani
2018	34 ani	62 ani 8 luni	59 ani 8 luni	60 ani	31 ani	58 ani	55 ani	60 ani
2019	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	31 ani 6 luni	58 ani 6 luni	55 ani 6 luni	60 ani
2020	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	32 ani	59 ani	56 ani	60 ani
2021	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	32 ani 6 luni	59 ani 6 luni	56 ani 6 luni	60 ani
2022	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	33 ani	60 ani	57 ani	60 ani
2023	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	36 ani 6 luni	60 ani 6 luni	57 ani 6 luni	60 ani
2024	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	34 ani	61 ani	58 ani	60 ani
2025	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	34 ani	61 ani 6 luni	58 ani 6 luni	60 ani
2026	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	34 ani	62 ani	59 ani	60 ani
2027	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	34 ani	62 ani 6 luni	59 ani 6 luni	60 ani
2028	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani	34 ani	63 ani	60 ani	60 ani

7. Exemple de utilizare a noii formule de calcul al pensiei în conformitate cu Legea nr. 290 din 16.12.2016

Anul	Coefficienții de valorizare	Salariul mediu lunar	Venitul anual asigurat	Venitul valorizat
1999	16.6907	304.6	3655.2	61007.8466
2000	12.4638	407.9	4894.8	61007.8082
2001	9.3507	543.7	6524.4	61007.7071
2002	7.3521	691.5	8298	61007.7258
2003	5.7072	890.8	10689.6	61007.6851
2004	4.6088	1103.1	13237.2	61007.6074
2005	3.8553	1318.7	15824.4	61007.8093
2006	2.9957	1697.1	20365.2	61008.0296
2007	2.462	2065	24780	61008.36
2008	2.01	2529.7	30356.4	61016.364
2009	1.8503	2747.6	32971.2	61006.6114
2010	1.7108	2971.7	35660.4	61007.8123
2011	1.5922	3193	38316	61006.7352
2012	1.4619	3477.7	41732.4	61008.5956
2013	1.3503	3765.1	45181.2	61008.1744
2014	1.2186	4172	50064	61007.99
2015	1.1026	4610.9	55330.8	61007.7401
2016	1	5084	61008	61008
Venitul mediu lunar recalculat asigurat: 5084,02				

Mărimea pensiei = $1.35 \% \times 5.084,02 \times 33 \text{ ani} = 2.264.93 \text{ lei/lună}$

Despre autori

Martin Hutsebaut este în prezent consultant-profesionist liber. Din 1974 și până în 2008 a activat în cadrul Confederației Europene a Sindicatelor și al Institutului European al Sindicatelor. De asemenea, a activat în calitate de profesor între 1981 și 1993 la Universitatea Liberă din Bruxelles, Universitatea de Stat din Ghent, Universitatea din Leuven, Universitatea din Antwerp. Domeniile sale de expertiză sunt politicile de securitate socială și politice fiscale. Este autor al numeroaselor publicații în domeniul reformelor sistemului de pensii, politicilor fiscale, protecției sociale, îmbătrânirii active și altele.

La elaborarea acestui Document de Politici au participat și experții Confederației Naționale a Sindicatelor din Moldova.

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES)

Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) este o fundație politică social-democrată germană scopurile căreia sunt promovarea principiilor și fundamentelor democrației, a păcii, înțelegerii și cooperării internaționale. FES își îndeplinește mandatul în spiritul democrației sociale, dedicându-se dezbaterii publice și găsirii, într-un mod transparent, de soluții social-democrate la problemele actuale și viitoare ale societății. Cu Republica Moldova, Friedrich-Ebert-Stiftung (FES) și-a început colaborarea în anul 1994 prin intermediul Biroului Regional de la Kiev, iar din octombrie 2002, la Chișinău activează un birou permanent al Fundației.

ADRESA DE CONTACT:

Oficiu Republica Moldova,
Chișinău, bd. Bănulescu Bodoni 14/1, et.2, 2012,
Republica Moldova

Telefon: (373-22) 88 58 30

Fax: (373-22) 85 58 31

E-Mail: fes@fes-moldova.org

www.fes-moldova.org

Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova (CNSM)

CNSM este un centru sindical național-interramural de tip confederativ, care întrunește pe principii benevole centre sindicale național-ramurale și este independentă față de autoritățile publice, de partide și alte organizații social-politice, de asociații ale patronatelor și față de organizațiile obștești, nu este supusă controlului lor și nu li se subordonează.

Confederația Națională a Sindicatelor din Moldova este constituită din 25 de centre sindicale național-ramurale, care întrunesc circa 400 mii membri de sindicat. Printre ei sunt angajați din învățământ și știință, agricultură și alimentație, deservirea socială și producerea de mărfuri, comunicații, construcții, industria ușoară, cooperația de consum, comerț și antreprenariat, industria chimică și resursele energetice, oameni de cultură, colaboratori din sistemul MAI, instituțiile de stat și alte ramuri.

ADRESA DE CONTACT:

st. 31 August 1989, Chișinău MD 2012,
Republica Moldova

Telefon: (373-22) 26 65 90 (Centrul de presă)

Fax: (373-22) 23 45 08

E-Mail: office@cnsmd.md

www.cnsmd.md

Opiniile exprimate aparțin autorilor. Fundația Friedrich Ebert (FES) nu poartă răspundere pentru estimările și opiniile prezentate în cadrul acestei publicații.

Orice utilizare a unor extrase ori opinii ale autorului acestui studiu trebuie să conțină referință la CNSM și Friedrich-Ebert-Stiftung (FES).